

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *Arbetsmarknad & Arbetsliv*.

Citation for the original published paper (version of record):

Bergman, A., Eriksson, B. (2015)

Introduktion till nr 2 2015.

Arbetsmarknad & Arbetsliv, 21(2): 4-6

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-38135>

Introduktion

Ann Bergman och Birgitta Eriksson

Det här numret av *Arbetsmarknad & Arbetsliv* innehåller fyra artiklar och ett debattinlägg. De tre första artiklarna handlar om förhållanden på arbetsplatsen. Inledningsvis belyses sambandet mellan arbetsuppdrag, arbetsvillkor, återhämtning och hälsa bland tjänstearbetare inom välfärdssektorn. Därefter följer en text om hur kritik på arbetsplatsen tas emot. Den följs av en artikel om funktionell dumhet – ett sätt för underordnade att möta maktutövning. Numrets fjärde artikel behandlar dem som inte har någon arbetsplats och det individualiserade ansvar för den situation de befinner sig i som de uppfattar att omgivningen ger dem. I ett debattinlägg belyses den svenska arbetslivsforskningens villkor och framtida möjligheter att formera sig på bred front. Avslutningsvis finns två recensioner.

I artikeln ”Arbetsuppdrag och återhämtning i välfärdstjänstearbete” beskriver Gunnar Aronsson, Lars Ishäll, Sara Göransson, Petra Lindfors, Eva Charlotta Nylén och Magnus Sverke hur förutsättningarna för att utföra ett välfärdstjänstearbete hänger samman med dess möjligheter till återhämtning. De grundar sig på en studie av kommunalt välfärdstjänstearbete i två kommuner där 671 personer har besvarat en enkät med frågor om återhämtning, arbetsvillkor, resurser för uppdraget och hälsa. Författarna har formulerat tre frågeställningar som de besvarar. Den första frågeställningen handlar om i vilken utsträckning resurser för uppdraget respektive krav i arbetet samverkar med återhämtning. Den andra frågeställningen gäller i vilken utsträckning bristande återhämtning hänger samman med ohälsa. Den tredje frågeställningen, slutligen, rör undersökningsgruppens hälsa jämfört med hur det ser ut på andra arbetsplatser. Av resultaten framgår exempelvis att såväl resurser för uppdraget som arbetskrav samvarierar med återhämtning. Det visar sig också finnas ett samband mellan återhämtning och ohälsa.

De anställdas möjligheter att framföra och få gehör för kritik om förhållanden på arbetsplatsen är vad P-O Börnfeldts artikel handlar om: ”Kritik på arbetsplatsen – efterfrågas och motarbetas”. Han behandlar såväl intern som extern kritik. Intern kritik är den som framförs inom den egna organisationen medan extern kritik lyfts utanför den egna organisationen, exempelvis via medierna. Följande frågor ligger till grund för artikeln: Hur reagerar chefer på kritik från anställda? I vilken mån kan anställda påverka genom kritiken? Vilka faktorer kan påverka möjligheterna att få till stånd förändringar? Finns det några uttalade riktlinjer för hur extern kommunikation ska ske? Vilka faktorer påverkar anställdas möjligheter

att framföra extern kritik? Frågorna har besvarats med hjälp av intervjuer med anställda och fackliga företrädare inom hälso- och sjukvårdssektorn samt utbildningssektorn (126 personer som representerar 92 olika arbetsplatser). Resultaten visar bland annat att det som främst påverkar möjligheterna att framföra kritik internt är chefens ledarstil, kvalifikationerna hos den som framför kritiken samt dennes position i hierarkin. Anställningsform, ålder och kön har också viss betydelse. När det gäller extern kritik är det framför allt fyra skäl till att chefer är negativa till att sådan förekommer. För det första kan det handla om att de har en traditionell syn på kommunikation. För det andra kan deras auktoritära ledarstil bidra. För det tredje kan det böttna i en föreställning om lojalitet mot arbetsgivaren. Det fjärde skälet kan vara att man värnar om företagets eller organisationens varumärke.

Den tredje artikeln behandlar arbetsförmedlares krav på lydnad. Lydnad har betraktats som det underordnade subjektets reaktion i en maktsituation. Det har talats om lydnad som en fråga om disciplin men också som cynisk lydnad och funktionell dumhet. I Roland Paulsens artikel "Lydnadsmodus på Arbetsförmedlingen – En kontextualisering av funktionell dumhet" kontextualiserar han den funktionella dumheten i förhållande till andra lydnadstyper. Han använder sig av Arbetsförmedlingen som ett fall dels för att det är en myndighet som under de senaste två decennierna genomgått snabba förändringar av verksamheten, dels är det också den myndighet som är minst omtyckt i Sverige. Paulsen har utnyttjat olika källor i sitt forskningsarbete. Han har gjort observationer vid personalmöten och kurser. Han har intervjuat handläggare och chefer på olika nivåer samt långtidsarbetslösa. Dessutom har han analyserat tidningsartiklar som publicerats om Arbetsförmedlingen. Paulsen identifierar fyra olika typer av lydnad. Han talar om lydnad i förtvivlad form, cynisk typ av lydnad, auktoritarism samt funktionell dumhet. Funktionell dumhet skiljer sig från de övriga lydnadsformerna genom att det är en mer tillfällig form vilken man kan gå in i och ut ur som ett sätt att uthärda arbetet.

I Sverige har vi sedan 1990-talet fått erfara en relativt hög ungdomsarbetslöshet. Därtill vittnar forskning om att ungdomar och unga vuxna mår allt sämre. Deras chanser och livsvillkor överensstämmer inte alltid med deras aspirationer, utan i stället kan det röra sig om en betydligt bistrare verklighet. Ytterligare en aspekt som lyfts inom forskningen är att det moderna samtida samhället präglas av en individualiseringsprocess där individen själv i allt högre grad måste ta ansvar för sitt eget liv och värna om sin egen lycka. I numrets fjärde artikel, "Unga långtidsarbetslösa och det individualiserade ansvaret", lyfter Jennifer Hobbins fram en del av denna problematik. Hon har intervjuat 18 långtidsarbetslösa unga vuxna i åldern 20–34 år för att med utgångspunkt i deras berättelser analysera på vilket sätt det individualiserade ansvaret speglas i dessa. Hobbins studerar därmed hur respondenterna positionerar sig i förhållande till den rådande diskursen kring arbetslöshet. Hennes resultat visar att det finns tre olika

förhållningssätt. Det första visar hur respondenterna internaliserat diskursen och tämligen okritiskt accepterat dess ideal, varför deras förhållningssätt definieras som konformitet. Det andra förhållningssättet präglas i sin tur av att respondenterna visserligen accepterar diskursen, men på samma gång ifrågasätter den och därmed kan sägas distansera sig från delar av den. Detta förhållningssätt definieras därmed som distansering. Det tredje förhållningssättet, motstånd, innebär att respondenterna på allvar ifrågasätter diskursens antagande om att arbetslöshet är ett resultat av individens egna brister och oförmåga.

I sitt debattinlägg ”Bevara bredden i svensk arbetslivsforskning” för Lena Abrahamsson en diskussion kring det problematiska i att reproducera bilden av att svensk arbetslivsforskning, i det närmaste, utplånades i samband med Arbetslivsinstitutets nedläggning. Detta antagande stämmer inte menar hon. Det förekommer massor av aktiviteter ute på våra lärosäten och det produceras en rad olika publikationer inom fältet. Det finns exempelvis intresseorganisationer som Falf (Forum för arbetslivsforskning i Sverige) och gemensamma forskarskolor. Det som saknas är forskningsmedel vikta för arbetslivsforskningen och förutsättningarna att bevara den mångvetenskapliga bredden. Abrahamsson menar vidare att det är oroande att såväl fack som arbetsgivare har slagit in på en linje där ett nationellt kunskapscentrum för arbetslivsforskningen med placering i Stockholm är det gemensamma målet. Abrahamsson skisserar ett alternativ där hon betonar vikten av att forskningen ska ske inom akademien, att forskningsmedel ska fördelas i konkurrens och inte riktas mot ett visst centrum samt att det inrättas ett distribuerat kunskapscentrum med ett nationellt sekretariat. Grunden för ett sådant centrum finns redan menar Abrahamsson och riktar blicken mot Falf.